

A Reflection on Jewish Zionist Messianism with a Focus on Palestine and Iran's Role Regarding It: Extended Abstract

Wajiheh Mahdavi Maqam¹ | Maryam Rezaei² | Rezvaneh Najafi Savadroudbari³

1. Ph.D. Candidate, Department of Shia Studies, University of Religions and Sects, Qom, Qom, Iran.
E-mail: vajihe.mahdavi.vm@gmail.com
2. Ph.D. Candidate, Department of Islamic History, Payam Noor University, Qeshm Branch, Qeshm, Iran.
E-mail: maryam27526600@gmail.com
3. Corresponding Author, Assistant Professor, Department of Islamic Studies, Faculty of Theology and Islamic Teaching, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. E-mail: r.najafi1342@theo.usb.ac.ir

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article Article history: Received: 24 June 2026 Received in revised form: 19 August 2026 Accepted: 7 September 2026 Published online: 24 September 2026 Keywords: first and second determination, absolute existence, sending down the ultiplicities, manifestation.	Introduction: The issue of messianism has always held a special place in Abrahamic religions. In Judaism, this belief is intertwined with the concept of the Messiah and has undergone numerous transformations over time. While in traditional Judaism, the appearance of the Messiah as the savior of the Jewish people was contingent on divine and spiritual developments, in recent centuries, with the formation of the Zionist movement, this concept has moved away from its religious function and taken on a completely political aspect. Zionist Judaism, by combining religious teachings and political goals, has turned messianism into a tool to justify the occupation of Palestine, settlement construction, and the suppression of Palestinians, even benefiting from the unconditional support of the United States of America in this regard. From this perspective, the establishment of Israel and the control of Jerusalem are considered not only a political act but also a step towards fulfilling apocalyptic promises. In contrast, Islam also has an apocalyptic reading that considers Palestine an integral part of Islamic identity. This issue is emphasized by the appearance of Imam Mahdi (AS) and the confrontation with oppression and arrogance. In this regard, the Islamic Republic of Iran, inspired by this thought, has adopted policies in support of Palestine and in opposition to the Zionist regime. Iran's support for the axis of resistance in the region, including Hezbollah of Lebanon, Hamas, and Islamic Jihad of Palestine, is part of this strategy, which stands against the messianic projects of Zionist Judaism.
Cite this article: Mahdavi Maqam, W., Rezaei, M., & Najafi Savadroudbari., R. (2026). A Reflection on Jewish Zionist Messianism with a Focus on Palestine and Iran's Role Regarding It: Extended Abstract. <i>Studies in Comparative Religion and Mysticism</i>, 11 (2), 275-302. DOI: http://doi.org/10.22111/jrm.2025.51841.1287 © The Author(s). Mahdavi Maqam, Wajiheh., Rezaei, Maryam., & Najafi Savadroudbari., Rezvaneh. Publisher: University of Sistan and Baluchestan DOI: http://doi.org/10.22111/jrm.2025.51841.128	

"This research initially delves into the historical and political evolution of messianic thought within Jewish Zionism. Subsequently, it endeavors to provide a novel and critical analysis of this belief by re-examining it within the Hebrew Bible. Furthermore, considering Iran's role in the emergence of the promised savior in Islamic narrations, and in light of the recent war imposed by Israel on the resistance axis in the region, it is imperative to examine various dimensions of messianism in Zionist Judaism, its impact on the policies of the Zionist regime in Palestine, the reactions of the Islamic world, and particularly Iran's role in confronting it.

In contrast, Islam also possesses an eschatological interpretation that considers Palestine an integral part of Islamic identity. This issue gains significance with the emphasis on the emergence of Imam Mahdi (a.s.) and the confrontation with oppression and arrogance. In this context, the Islamic Republic of Iran, inspired by this ideology, has adopted policies in support of Palestine and in opposition to the Zionist regime. Iran's support for the resistance axis in the region, including Hezbollah in Lebanon, Hamas, and Palestinian Islamic Jihad, is part of this strategy, which stands against the messianic projects of Zionist Judaism".

Research Methodology

Employing a novel reading of the Holy Bible and Islamic texts, and drawing upon recent events, the research at hand, through a descriptive-analytical method, with a critical perspective and by examining historical and political sources, seeks to investigate the effects of Zionist messianism on the Palestinian conflicts and Iran's strategic role in the face of this ideology in the future. This research first examines the historical and political evolution of the messianic thought of Zionist Jews. Then, it attempts to provide a new analysis of this belief by rereading this thought in the Jewish Bible, with a critical perspective".

Discussion

Messianism in Zionist Jewish thought is regarded as a complex religious and ideological phenomenon. In this context, messianism is defined as the belief in the advent of a divine savior tasked with restoring the greatness and historical prestige of the Jewish people. The idea of messianism is mentioned in the twelfth principle of the twelve principles of Jewish law. Belief in the promised Messiah, who is called "Mashiach" in Judaism, is of great importance. According to Jewish religious sources, the realization of the Promised Land and the return of the Jewish Messiah (Mashiach) are directly linked to Jewish control over Palestine. This ideology has manifested itself in Israeli policies, particularly in settlement construction and the suppression of Palestinians.

On the other hand, the Islamic world, especially the Islamic Republic of Iran, with a different eschatological perspective, considers Palestine an important part of Islamic identity and supports it against the messianic policies of Zionism. By supporting resistance groups, Iran has adjusted its regional policies to counter Zionist expansionism. Meanwhile, Israel sees Iran as a country that could jeopardize its foundation, and therefore seeks to destroy Iran .

Specialized analyses in the field of eschatological interpretations in Islamic religious texts, both Shia and Sunni, introduce Palestine as a vital element in futuristic narratives. In these interpretations, Palestine is seen not only as a geographical territory but also as a symbol of divine justice and the fulfillment of divine promises, and the role of Iranians as supporters for the advent of the savior is emphasized.

"In fact, the aspiration for Palestinian liberation lays the groundwork for a rise (or emergence) that is mentioned in both Shia and Sunni traditions. Iran, as a stable country, can emerge as a regulating factor among regional actors by adopting flexible strategic policies and employing innovative approaches in the diplomatic arena. These approaches, utilizing soft power tools and participation in international organizations, create grounds for aligning the goals of resistance with global values, highlighting Iran's role in future regional developments. Iran's resistance, by supporting the axis of resistance in Palestine, particularly the Hamas movement, strives, through appropriate strategies and by drawing upon religious resources and critically re-examining history, to strengthen identity and solidarity against Zionist ideological influence".

Conclusion

The belief in the advent of the Messiah (Mashiach) in Judaism has had a profound impact on Israeli policies. This belief legitimizes the expansion of settlements in the occupied territories, as these actions are seen as a step towards fulfilling divine promises and returning to the Holy Land. Zionists, by exploiting the religious function of messianic thought in Judaism, have been able to use it to advance their expansionist goals .

Messianic teachings have provided a basis for Zionist cultural and educational policies in Palestine. These policies are designed to strengthen Jewish identity and prepare society for the arrival of the Mashiach. The Holy Land, as a religious and political center, plays a key role in this project, and its complete control is seen as a prerequisite for realizing messianic aspirations .

In contrast, Islamic thought also contains messianic concepts in which Palestine holds a special place. Islamic resistance to the messianic ideology of Zionism is not only a defense of the land but also part of religious beliefs and the expectation of fulfilling divine promises. Iran, by adopting strategic policies, has confronted Zionist projects and supported the axis of resistance against Zionist actions. These actions reflect Iran's ideological view of the Palestinian issue and its opposition to Zionist messianism. Meanwhile, the support of the United States and the West for Israeli policies in Palestine has also been very influential, as it has helped strengthen Israel's position in pursuit of its expansionist and hegemonic goals. Considering messianic teachings, various scenarios are proposed for the future of the Palestinian-Israeli conflict. Iran's role in these developments is significant, given its active role in supporting the resistance and opposing Zionist policies .

تأملی بر منجی باوری یهود صهیونیستی با محوریت فلسطین و نقش ایران در قبال آن

وجیهه مهدوی مقام^۱ | مریم رضایی^۲ | رضوانه نجفی سواد رودباری^۳

۱. دانشجوی دکتری، گروه شیعه شناسی، دانشگاه ادیان و مذاهب، قم، قم، ایران. رایانامه: vajihe.mahdavi.vm@gmail.com
۲. دانشجوی دکتری، گروه تاریخ اسلام، دانشگاه پیام نور، واحد قشم، قشم، ایران. رایانامه: maryam27526600@gmail.com
۳. نویسنده مسئول، دانشیار، گروه معارف اسلامی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: r.najafi1342@theo.usb.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	منجی باوری یکی از ارکان اساسی تفکر یهودیت صهیونیستی است که تأثیر عمیقی بر سیاست‌ها و اقدامات رژیم صهیونیستی، به ویژه در سرزمین فلسطین داشته است. این پژوهش با بررسی تطور منجی باوری در یهودیت صهیونیستی، پیوندهای تاریخی و ایدئولوژیک آن را با آموزه‌های مذهبی و سیاسی صهیونیسم تحلیل می‌کند. بر اساس منابع دینی یهودی، تحقق سرزمین موعود و بازگشت مسیحای یهودی (ماشیح) ارتباطی مستقیم با تسلط یهودیان بر فلسطین دارد. این ایدئولوژی در سیاست‌های اسرائیل به ویژه در شهرک سازی، و سرکوب فلسطینیان نمود یافته است. از سوی دیگر، جهان اسلام به ویژه جمهوری اسلامی ایران با نگاهی آخرالزمانی اما متفاوت، فلسطین را بخش مهمی از هویت اسلامی دانسته و از آن در برابر سیاست‌های منجی باورانه صهیونیسم حمایت می‌کند. ایران با حمایت از گروه‌های مقاومت، سیاست‌های منطقه‌ای خود را در جهت مقابله با توسعه طلبی صهیونیسم تنظیم کرده است. این در حالی است که اسرائیل هم ایران را کشوری می‌بیند که می‌تواند بنیان آن را به مخاطره بیفکند به همین دلیل سعی در نابودی ایران دارد. همچنین، در سطح بین‌المللی، حمایت‌های سیاسی، اقتصادی و نظامی کشورهای غربی، به ویژه ایالات متحده، از اسرائیل، بر پیشبرد منجی باوری یهودی تأثیرگذار بوده‌اند. حال باید دید با توجه به جنگ‌های اخیر اسرائیل با محورهای مقاومت مانند: فلسطین، لبنان و ایران چه راهبردی توسط اسرائیل برای اهداف توسعه طلبانه اش دنبال می‌شود. پژوهش حاضر با خوانشی نو از کتاب مقدس و متون اسلامی، از حوادث اخیر، با بهره‌گیری از روش توصیفی-تحلیلی، با نگاهی نقادانه و با بررسی منابع، تاریخی و سیاسی، تلاش دارد تأثیرات منجی باوری صهیونیستی بر منازعات فلسطین و نقش راهبردی ایران در برابر این ایدئولوژی در آینده را مورد واکاوی قرار دهد.
واژه‌های کلیدی:	
منجی باوری،	
یهودیت صهیونیستی،	
فلسطین،	
ایران،	

استناد: مهدوی مقام، وجیهه، رضایی، مریم؛ و نجفی سواد رودباری، رضوانه (۱۴۰۵). تأملی بر منجی باوری یهود صهیونیستی با محوریت فلسطین و نقش ایران در قبال آن. *مطالعات ادیان و عرفان تطبیقی*، ۱۱ (۲)، ۳۰۲-۲۷۵. DOI: <http://doi.org/10.22111/jrm.2025.51841.1287>

© نویسندگان. مهدوی مقام، وجیهه، رضایی، مریم؛ و نجفی سواد رودباری، رضوانه

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

مقدمه

مسئله منجی‌باوری همواره در ادیان ابراهیمی از جایگاهی ویژه برخوردار بوده است. در یهودیت، این باور با مفهوم ماشیح (Messiah) گره خورده و در گذر زمان دستخوش تحولات متعددی شده است. در حالی که در یهودیت سنتی، ظهور ماشیح به عنوان نجات‌دهنده قوم یهود منوط به تحولات الهی و معنوی تلقی می‌شد، در قرون اخیر و با شکل‌گیری جنبش صهیونیسم، این مفهوم از کارکرد دینی خود فاصله گرفت و جنبه‌ای کاملاً سیاسی پیدا کرد. یهودیت صهیونیستی با تلفیق آموزه‌های دینی و اهداف سیاسی، منجی‌باوری را به ابزاری برای توجیه اشغال فلسطین، شهرک‌سازی و سرکوب فلسطینیان تبدیل کرده است که حتی در این راستا از حمایت بی‌چون و چرای ایالات متحده آمریکا نیز بهره برده است. از این منظر، تأسیس اسرائیل و تسلط بر بیت‌المقدس، نه تنها یک اقدام سیاسی، بلکه گامی در راستای تحقق وعده‌های آخرالزمانی تلقی می‌شود.

در مقابل، اسلام نیز دارای قرائتی آخرالزمانی است که فلسطین را بخشی جدایی‌ناپذیر از هویت اسلامی می‌داند. این مسئله با تأکید بر ظهور امام مهدی (عج) و مقابله با ظلم و استکبار معنا پیدا می‌کند. در این راستا، جمهوری اسلامی ایران، با الهام از این تفکر، سیاست‌هایی را در حمایت از فلسطین و مقابله با رژیم صهیونیستی اتخاذ کرده است. حمایت ایران از محور مقاومت در منطقه، از جمله حزب‌الله لبنان، حماس و جهاد اسلامی فلسطین، بخشی از این راهبرد است که در برابر پروژه‌های منجی‌باورانه یهودیت صهیونیستی ایستادگی می‌کند.

این پژوهش، ابتدا سیر و تطور تاریخی و سیاسی اندیشه منجی‌باوری یهودیان صهیونیسم را مورد واکاوی قرار داده است. سپس سعی بر این بوده است تا با بازخوانی این اندیشه در کتاب مقدس یهودیان تحلیلی نو از این باور، با نگاهی نقادانه ارائه گردد. از طرفی با توجه به نقش ایران در ظهور منجی موعود در روایات اسلامی، تلاش شده است تا با خوانشی نو از این روایات و جنگی که اخیراً اسرائیل علیه محورهای مقاومت در منطقه تحمیل کرده است لازم است تا ابعاد مختلف منجی‌باوری یهودیت صهیونیستی، تأثیر آن بر سیاست‌های رژیم صهیونیستی در فلسطین، واکنش‌های جهان اسلام و به‌ویژه نقش ایران در مقابله با آن مورد بررسی قرار گیرد.

پیشیه تحقیق:

پیش از این تعدادی از پژوهشگران در رابطه با موعود گرایی قوم یهود و کارکردهای تاریخی و سیاسی آن آثار متعددی نگاشته اند و برجستگی این پژوهش در مقایسه با آن ها ذکر می گردد:

الف. گودرزی و همکاران در مقاله «نقش موعود گرایی یهود در سیاست خارجی خصمانه اسرائیل علیه درقبال جمهوری اسلامی ایران» به طور مستقیم به تأثیر موعود گرایی به عنوان یک متغیر تأثیرگذار در سیاست خارجی خصمانه اسرائیل درقبال ایران با رویکرد دینی اشاره کرده است. اما آن چیزی که پژوهش حاضر را از این مقاله متمایز می کند این است که علاوه بر نگاه دینی، به سیر و تطور تاریخی منجی باوری در یهودیت صهیونیستی پرداخته شده است و علاوه بر آن به نقش پررنگ فلسطین به عنوان سرزمین موعود و به نقش و حمایت ایرانیان از این عقیده و محور مقاومت و حوادثی که اخیراً به وقوع پیوسته است مانند جنگ اسرائیل با فلسطین و ایران پرداخته شده است.

ب. نجفی مقاله «بررسی تاریخی پیدایش رژیم صهیونیستی و تأثیر پذیری مبارزان فلسطینی از انقلاب اسلامی ایران» را با رویکردی تاریخی و سیاسی نگاشته است در حالی که پژوهش پیش رو علاوه بر نگاه تاریخی و سیاسی، آن را از جنبه دینی نیز بررسی کرده و از متون مقدس یهودیان و روایات اسلامی مرتبط با منجی باوری نیز بهره برده است و با تحلیلی نقادانه از این متون آن را به حوادث اخیر جهان به خصوص جنگ اسرائیل مرتبط دانسته است.

۱. تطور تاریخی سرزمین موعود در اندیشه منجی باورانه یهودیت صهیونیستی

منجی باوری در اندیشه یهودیت صهیونیستی به عنوان یکی از پدیده های پیچیده دینی و ایدئولوژیک مورد توجه قرار گرفته است. در این بستر، منجی باوری به عنوان باور به ظهور یک نجات دهنده الهی که وظیفه بازگرداندن عظمت و اعتبار تاریخی قوم یهود را برعهده دارد، تبیین می شود. اندیشه منجی باوری، در اصل دوازدهم از اصول دوازده گانه شریعت یهود مطرح شده است. باور به منجی موعود که در دین یهود «ماشیح» خوانده می شود از اهمیت والایی برخوردار است. این باور و تشکیل دولت موعودی یا به عبارت دیگر دولت ماشیحانی در کتب یهود از جمله تورات، تلمود، تنخ، زوهر و هم چنین در فلسفه و عرفان یهودی که «کابالا» یا «قبالا» نام دارد نیز دارای ارزش ویژه ای است.

پس از تبعید یهودیان توسط رومیان در سال ۱۹۷۰ میلادی بزرگان قوم یهود این تبعید و پراکندگی راعقوبتی از جانب «یهوه» خدای یکتا دانستند و به این باور رسیدند که تنه‌اره نجات بخش قوم یهود ظهور منجی موعود یا همان ماشیح است. شور و التهاب انتظار موعود آخرالزمان در تاریخ پرفراز و نشیب یهودیت موج می‌زند و یهودیان در سراسر تاریخ محنت بار خود هر گونه خواری و شکنجه را به امید این برخورد هموار کرده‌اند که روزی منجی موعود که از او به «مسیحا» نیز یاد می‌کنند بیاید و آنان را از گرداب ذلت و درد رهایی بخشد (گرینسون، ۱۳۸۷، ص ۱۳). بدین ترتیب منجی باوری به پناهگاهی در مقابل تبعید، آزار و اذیت مذهبی، و ویرانی و ظلم و ستم مبدل گشت (Weblovsky 1983).

حال به سیر تاریخی منجی باوری یهودیت صهیونیسم و نقش فلسطین به عنوان سرزمین موعود، می‌پردازیم :

در قرن شانزدهم، خاخام اسحاق لوریا نظریاتی ارائه داد که جنجال برانگیز بود. وی از دین یهود یک تفسیر کابالستی بی سابقه ارائه داد. وی در این تفسیر به طور مکرر عبارات و مفاهیم منجی باورانه و موعودی ارائه داده بود (Sepehr 2015 14-17). پس از او خاخام دیگری به نام شبتای زوی موضوع «رستگاری از طریق گناه» را مطرح کرد (Maciejko 2017 xi).

او در سال ۱۶۴۸ خود را مسیح معرفی کرد و وعده بازگشت به سرزمین موعود را داد که این پیام با حمایت گسترده یهودیان در سراسر دنیا روبه‌رو شد. زوی در سال ۱۶۷۶ مرد اما افکارش تحت دکترین رستگاری از طریق گناه، توسط یکی از کابالیست‌های معروف به نام «جکوب فرانک» در قرن ۱۸ و ۱۹ ادامه یافت (Sepehr 2015 5-9).

علاوه بر شبتای زوی و جکوب فرانک، شخصیت‌های دیگری نیز بودند که در ارائه قرائت جدید یهودیت از مفهوم سنتی منجی باوری نقش داشتند. خاخام یهودا آلاکای (۱۷۹۸-۱۸۷۸)، سن سیمون فرانسوی (۱۷۶۰-۱۸۲۵)، زوی هیراش کالیشر (۱۸۷۴-۱۷۹۵) و موسی هس (۱۸۱۲-۱۸۷۵) با این باور که عصر ظهور ماشیح نزدیک است، ناسیونالیست یهود را با موعود گرایی به سبک عمل گرایانه ترکیب کردند (گودرزی و همکاران، ۱۴۰۱، ص ۱۱۹).

در اوایل قرن نوزدهم با سخت شدن شرایط زندگی یهودیان در اروپا اندیشه ضرورت مهاجرت یهودیان به سرزمین موعود در نظر بزرگان یهود برجسته شد. خاخام، بن سلیمان زالمن و شاگردان او

که به «پروشیسم» معروف بودند به سرزمین موعود مهاجرت کردند و این چنین قباحات مهاجرت و زندگی در آن سرزمین را از بین بردند درحالی که طبق تعالیم کتب مقدس خود اجازه این کار را نداشتند. (Morgenstern 2006 79) در این میان صهیونیسم که یک تلاش سیاسی و مذهبی برای مهاجرت دسته جمعی یهودیان به سرزمین موعود بود، توانست اسرائیل را به عنوان مکان اصلی هویت یهود بازسازی کند که این کار، درعبری به وادار کردن مسیح به ظهور معروف است (گودرزی و همکاران، ۱۴۰۱، صص ۱۲۰-۱۲۱).

سعی صهیونیسم بر این بود که بتواند تعاریف سنتی از مفاهیمی چون ظهور، انتظار، نجات و بازگشت به سرزمین موعود را تغییر دهد تا اینگونه بتواند تمام یهودیان را به سرزمین موعود یعنی فلسطین جلب کند. در واقع هدف صهیونیسم از این کار، تسلط پیدا کردن بر قرائت خاص و مد نظر خود از این مفهوم بود. صهیونیست‌ها که خود را منجیان یهود می دانستند، کم کم این باور را به مردم القاء می کردند که این درد و رنج و عذاب یهودیان، آزمونی است برای استحکام ایمان آنها و راه رهایی و ظهور منجی در گرو مهاجرت به فلسطین به قصد سکونت و خرید اراضی نهفته است و دلیل آن توصیه مهم تورات مبنی بر سکونت در اراضی مقدس است.

در این باره موشه بن نحمان نیز سرزمین فلسطین را تنها مکان مناسب برای اجابت توصیه‌های دینی تورات قلمداد کرد و سکونت در سرزمین اسرائیل را واجب شرعی برابره همه فرائض دینی دانست (موسوی، ص ۲۷). به همین دلیل صهیونیست‌ها نقطه عزیمت خود برای رهایی را در باز پس گیری سرزمین موعود می‌دیدند. این گونه اندیشه‌ها کم کم به تفکرات توسعه طلبانه تبدیل شد که جزء همیشگی برنامه ریزی‌های نظامی و سیاسی صهیونیسم می باشد که از جمله این برنامه‌ها تصرف بیشتر زمین‌های کشاورزی و اخراج اجباری ساکنان آنها (قزی و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۱۲۲) با استفاده از خشونت مستمرو تهدید مسلمانان است.

صهیونیسم با استفاده از استعاره‌ها و الگوهای معنوی، تلاش کرده تا فلسطین را به عنوان نقطه اتصالی میان گذشته مقدس و آینده‌ای نوین به تصویر بکشد؛ تصویری که در آن تحقق وعده‌های الهی و بازسازی سرزمین مقدس به عنوان مأموریتی ملی مطرح می‌شود (اکبری، ۱۳۹۱، ص ۶۸). که این امر زمینه‌ساز تقویت هویت قومی و تجمیع نیروهای مختلف در جهت دستیابی به اهداف

استراتژیک است و موجب شده تا فلسطین، در قالب استراتژی‌های منجی‌باورانه، به عنوان نقطه تمرکز اصلی در برنامه‌های سیاسی و نظامی تبدیل شود.

هم چنین استفاده از مفاهیم مقدس، زمینه‌ساز تقویت هویت قومی و تجمیع نیروهای مختلف در جهت دستیابی به اهداف استراتژیک است که این امر موجب شده تا فلسطین، در قالب استراتژی‌های منجی‌باورانه، به عنوان نقطه تمرکز اصلی در برنامه‌های سیاسی و نظامی تبدیل شود. از طرفی اعتقاد به شأن مسیحایی بودن حکومت ماشیح که حکومت جدید یهودیان صهیونیست است، بر اهمیت این موضوع بیشتر می‌افزاید چرا که از نظرگاه آنان ظهور ماشیح در سرزمین مقدس خواهد بود.

با نگاهی نقادانه می‌توان بیان داشت که هدف از بهره‌برداری از ابعاد مختلف سرزمین موعود، یک ایدئولوژی صهیونیستی است و اشغال فلسطین در سیاست‌های صهیونیستی، فراتر از یک رویکرد صرفاً مذهبی بوده و در برگیرنده استراتژی‌های چندبعدی در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی است. در واقع رویکرد ایدئولوژیک صهیونیستی در بهره‌برداری از سرزمین موعود، علاوه بر ابعاد دینی، حاوی پس‌زمینه‌های سیاسی و اقتصادی نیز می‌باشد.

به نظر می‌رسد باز خوانی منابع اولیه و تفسیرهای نوین در تبیین نقش فلسطین و مشروعیت بخشی به سیاست‌های صهیونیستی موثر بوده‌اند؛ به گونه‌ای که استفاده از متون مقدس در این راستا، علاوه بر ایجاد چارچوبی تاریخی، به عنوان یک منبع الهام بخش جهت طراحی استراتژی‌های سیاسی به کار رفته است.

از طرفی طبق مطالعات صورت گرفته اندیشه منجی باوری را نمی‌توان از اسرائیل جدا کرد؛ چون به آن به چشم یک ایده حاکمیتی می‌نگرند و طبق این ایده آنها مجبور هستند برای زنده نگه داشتن یهود در سرزمین مقدس به این ایده باور قلبی ویژه داشته باشند و لذا بخش عمده‌ای از سیاست‌های اسرائیل، نظیر اشغال اراضی و تحمیل جنگ‌های بی‌رحمانه، در راستای این اندیشه برای مشروعیت بخشیدن به دولت یهود است.

۲. منجی‌باوری در متون مقدس یهودی

تحلیل دقیق تحول تاریخی منجی‌باوری در اسناد مقدس یهودی مستلزم مرور گسترده متون عهد عتیق، کتاب‌های نبیان و متون حکمت‌آمیز است. در دوران اولیه، نشانه‌های اولیه منجی‌باوری به صورت تصاویر نمادین و استعاره‌ای ارائه شده بود که بیانگر امید به بازگشت دوران طلایی و تحقق

وعده‌های الهی بود. متون مقدس با زبانی رمزآلود، به آینده‌ای اشاره می‌کردند که در آن ظهور یک فرد متمایز که همان ماشیح است، حامل پیام رستگاری و نجات‌بخشی برای قوم یهود، تحقق می‌یابد. حال به مواردی که به ماشیح در کتاب مقدس اشاره شده است می‌پردازیم:

الف. هویت ماشیح

- «اعتقاد عموم بر آن است که ظهور ماشیح و فعالیت‌های او در راه بهبود وضع جهان و تأمین سعادت بشر، قسمتی از نقشه خداوند در آغاز آفرینش جهان بوده است:

"پیش از آن که عالم هستی به وجود آید، هفت چیز آفریده شد؛ تورات، توبه، باغ عدن (بهشت)، جهنم، اورنگ جلال الاهی، بیت همیقداش، نام ماشیح". (پساحیم، ۵۴ الف)

- در یک میدراش مؤخر چنین آمده است:

"از آغاز خلقت عالم، پادشاه ماشیح به دنیا آمد، زیرا (لزوم وجود او) حتی پیش از آن که جهان آفریده شود، به ذهن (خداوند) خطور کرد" (پسیقتا رباتی، ۱۵۲ ب)

همه دانشمندان یهود بر این باورند که ماشیح یک انسان است که از طرف خدا مأمور انجام وظیفه خاصی خواهد شد.

حال در مورد این که ماشیح داود است یا از نسل او اختلاف است: برخی او را با داود پادشاه یکی می‌دانند و با استناد به آیه "بعد از آن بنی اسرائیل برگشته و خداوند خدای خود و داود پادشاه خویش را خواهند طلبید" (هوشع، ۳:۵)، می‌گویند: این پادشاه، ماشیح است. اگر او جزو زندگان است اسمش داود است و اگر جزو مردگان است (که بعداً زنده خواهد شد)، نامش داود است. (یروشلمی، براخوت: ۵ الف).

مخالفان نظر فوق با اشاره به آیه: "نجات عظیمی به پادشاه خود می‌دهد و به ماشیح خویش نیکی می‌ورزند، یعنی به داود و به ذریت او تا به ابد" (مزامیر، ۵۱:۱۸)، از نظر آنان ماشیح از نسل پادشاه داود خواهد بود و در ادبیات دانشمندان یهود ملقب به "فرزند داود" است. این اعتقاد عموم یهودیان می‌باشد.

ب. نام‌های ماشیح:

آیاتی که اشاره به ماشیح دارد، حاوی نام‌های گوناگونی برای اوست؛ شاگردان دانشمندان حتی کوشیده‌اند برای ماشیح نام‌هایی مشابه با اسم استاد خود از متن آیات کتاب مقدس بیابند:

۱. شاگردان مکتب شیلا (Sheila) نام او را شیلو (Shiloh) می‌گویند؛ "تا که شیلو بیاید" (پیدایش، ۱۰:۴۹).

۲. شاگردان مکتب ربی ینای (yannay) او را یینون (yinnon) به معنای دوام می‌نامند؛ "نام او تا ابد باقی خواهد ماند و اسم او پیش آفتاب دوام خواهد کرد" (مزامیر، ۱۷:۷۲).

۳. شاگردان مکتب ربی حنینا (haninah) او را با استناد به آیه: "زیرا که بر شما ترحم (حنینا) نخواهد کرد" (ارمیا، ۱۳:۱۶)، حنینا می‌نامند.

۴. بعضی اسم او را منحم بن حیزقیا (manahem ben hizqyah) می‌دانند و به آیه "زیرا تسلی دهنده (منحم) و تازه کننده جانم از من دور شده است" (مراثی ارمیا، ۱۶:۱)، استناد می‌کنند. برخی او را مبروص مکتب ربی یهودا هناسی می‌نامند و به آیه "مسلمان او بیماریهای ما را تحمل و دردهای ما را بر خود حمل کرده است در خالی که ما او را بلا کشیده و ضرب خورده و رنج دیده از جانب خداوند شمردیم" (اشعیا، ۴:۵۳)، استناد می‌نمایند. در واقع بلا کشیده به معنای مبروص است و ربی یهودا هناسی، ۱۳ سال از بیماری برص رنج می‌برد و آن را نشانه رحمت الهی می‌دانست (باوا مصیعا، ۸۵ الف)، ماشیح، هم از طبقه رنج دیدگان که یهودا هناسی نمونه واضح آن است، خواهد بود.

۵. صمخ (tazemah) به معنای نهال (زکریا، ۱۲:۶).

۶. برنفل (bar naphle) به معنای فرزند افتاده با استناد به آیه "در آن روز خیمه ی داود را که افتاده است، بر پا خواهد نمود" (عاموس، ۱۱:۹).

۷. فرزند یوسف، عنوانی است برای شخصیتی که هم ردیف "فرزند داود" در یهودیت مطرح است و مقام والایی دارد. (زکریا، ۱۰:۱۲ و سوکا، ۵۲ الف و عودیا، باوابترا، ۱۲۳ ب)

ج. خصوصیات دوران ماشیح و کارکردهای او:

۱. برای حمل یک حبه انگور، گاری یا قایق لازم است و باید آن را در گوشه خانه گذاشت... (کتوبوت، ۱۱۱ ب).

۲. غلات در مدت یک ماه رشد می‌کنند و درختان ظرف دو ماه میوه می‌دهند. ربی یوسه می‌گوید: غلات ظرف پانزده روز به عمل می‌آیند و درختان در مدت یک ماه میوه خواهند داد. (بروشلمی تعنیت، ۲ الف).

۳. در سرزمین اسرائیل، گرده هایی از عالی ترین آرد و پارچه هایی از نفیس ترین پشم در زمین خواهد رویید.

۴. یک دانه گندم به اندازه دو قلوه ی یک گاو بزرگ خواهد بود. (کتوبوت، ۱۱۱ ب).

۵. او خود جهان را به نور خویش روشن خواهد کرد، چنان که مکتوب است: "بار دیگر آفتاب در روز نور تو نخواهد بود و ماه با درخشندگی برای تو نخواهد تابید زیرا که یهوه نور جاودانه ی تو و خدایت، زیبایی تو خواهد بود" (اشعیا، ۶۰:۱۹).

۶. از اورشلیم آب روان جاری خواهد ساخت و هر کسی را که بیماری داشته باشد، به واسطه او شفا می یابد (حزقیال، ۴۷:۹).

۷. درختان را وادار می کند تا هر ماه میوه بیاورند و انسان از آن میوه ها می خورد و شفا می یابد و بر لب آن نهر در این طرف هر نوع درخت خوراکی خواهد رویید که برگ آن پژمرده نشده و میوه اش تمام نخواهد شد (حزقیال، ۴۷:۱۲).

۸. تمام شهرهای ویران را از نو آباد خواهد کرد (حزقیال، ۵۵:۱۶).

۹. خداوند اورشلیم را با سنگهای یاقوت کبود از نو بنا خواهد کرد... (اشعیا ۴۵:۱۱ و ۱۲) و آن سنگها هم چون خورشید نور خواهند داد و بت پرستان آمده و عزت و جلال اسرائیل را خواهند دید. (اشعیا، ۶۰:۳)

۱۰. صلح جاودان در سراسر طبیعت حکم فرما خواهد شد: "گرگ با بره سکونت خواهد داشت و پلنگ با بزغاله خواهد خوابید و گوساله و شیر و گاو پروار با هم خواهند زیست و طفل کوچک آنها را خواهند راند و گاو با خرس خواهد چرید و بچه های آنها با هم خواهند خوابید و شیر مثل گاو کاه خواهد خورد و طفل شیرخواره بر سوراخ مار بازی خواهد کرد، و کودک از شیر بازداشته شده، دست خود را بر لانه افعی خواهد گذاشت" (اشعیا، ۶۵:۱۱، ۷، ۸).

۱۱. خداوند، تمامی حیوانات و خزندگان را فراخوانده و با آنها و با تمام اسرائیل عهد خواهد بست. (هوشع، ۲:۲۰)

۱۲. گریه و شیون و زاری در جهان نخواهد بود. (اشعیا، ۶۵:۱۹)

۱۳. مرگ، دیگر در دنیا وجود نخواهد داشت. (اشعیا، ۲۵:۸)

۱۴. دیگر نه آه و ناله ای به گوش خواهد رسید و نه فریاد و فغانی، نه غم و اندوهی و نه حزن و ماتمی وجود خواهد داشت؛ بلکه همه شادمان و خوشحال هستند: "و فدیة شدگان خداوند بازگشته و با ترنم صهیون خواهند آمد." (اشعیا، ۳۵: ۱۰، و شموت ربا، ۲۱: ۱۵)

از تحلیل متون کتاب مقدس در باره منجی موعود به این نتیجه می‌رسیم که علاوه بر اهمیت تحلیل ساختاری و زبانی متون به کار رفته در متون مقدس، به نوعی یک نمادگرایی نشان دهنده پیچیدگی ذاتی این مفهوم است که به نظر می‌رسد چنین تحلیل‌هایی مستلزم بررسی دقیق ساختار نحوی و معنایی متون اصلی و نیز تأثیر شرایط فرهنگی و اجتماعی بر روی نحوه بیان این مفاهیم می‌باشد.

با توجه به دگرگونی‌هایی که هم اکنون در جهان حول محور سرزمین‌های اشغالی وجود دارد، به نوعی خوانشی جدید از منجی باوری در این خصوص نیاز است، خوانشی که بتوان براساس آن آینده سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و سایر موارد مربوط به آن را تحلیل و در بوته نقد و بررسی گذاشت؛ چرا که این باور از یک جنبه صرفاً دینی به بُعدی سیاسی و ملی تبدیل شده است که در آن منجی‌باوری به عنوان چارچوبی برای شکل‌دهی به سیاست‌های توسعه‌طلبانه و احیای هویت ملی قوم یهود مورد بهره‌برداری قرار گرفته است.

از سوی دیگر، باوجود اینکه اعتقاد به منجی در آیین یهودیت مورد قبول یهودیان است، اما با توجه به تحریف کتاب تورات و انجیل نمی‌توان همه‌ی آنچه که در مورد منجی موعود در این آیین و مسیحیت آمده را پذیرفت و آن چیزی که باعث می‌شود ما بانگاهی نقادانه به آن بنگریم این است که یهودیان صهیونیست، با وجود نهی کتاب مقدس از انجام اعمال شرارت برانگیز مانند: فساد، قتل و خونریزی، جنگ و سلطه‌طلبی قبل ظهور منجی موعود، به این گونه باورها اهمیت قائل نشده اند و از این اندیشه صرفاً برای اشغال‌گری و جنایت بهره می‌برند.

۳. پیوند میان منجی‌باوری و ایدئولوژی صهیونیسم

پیوند میان منجی‌باوری و ایدئولوژی صهیونیستی، از منظر نظریه‌های سیاسی و دینی، یکی از بحث‌های پرحاشیه و مهم در مطالعات معاصر محسوب می‌شود. در این زمینه، ایدئولوژی صهیونیستی با استفاده از مفاهیم منجی‌باورانه به عنوان چارچوبی برای توجیه اقدامات سیاسی و استراتژیک خود، توانسته است از باورهای مذهبی بهره ببرد و آن‌ها را در خدمت اهداف ملی‌گرایانه قرار دهد. هم چنین

این پیوند به وضوح در اسناد و متون سیاسی مدرن (پروتکل های دانشوران صهیون) و نیز در تبیین های ایدئولوژیکی دیده می شود که در آن به ظهور یک رهبر یا نجات دهنده به عنوان نماد تحقق وعده های الهی اشاره شده است

در ادامه، بررسی ارتباط بین باورهای دینی و اهداف سیاسی در ایدئولوژی صهیونیستی نشان می دهد که استفاده از مفاهیم منجی باورانه، راهی برای ایجاد اتحاد و همبستگی در میان اعضای جنبش بوده است. این همبستگی، با ارائه تصویری از آینده ای روشن و وعده تحقق یک دوران طلایی، موجبات افزایش انگیزه ها و اشتیاق جمعی را فراهم آورده است. از سوی دیگر، انتقادات فراوانی نیز به این رویکرد وارد شده است.

برخی پژوهشگران معتقدند بهره برداری از عناصر دینی برای اهداف سیاسی، موجب تضعیف اصالت معنوی و تحریف مفاهیم مقدس می شود؛ اما در عین حال، نمی توان تأثیر گسترده این استراتژی را بر تحولات سیاسی نادیده گرفت (نصیری، ۱۳۹۱، ص ۸۰).

در بررسی دقیق تر پیوند میان این دو پدیده، باید گفت که ایدئولوژی صهیونیستی در دوران مدرن، به گونه ای از مفاهیم منجی باورانه استفاده کرده است که نه تنها جهت مشروعیت بخشی به اهداف سیاسی، بلکه برای ایجاد چارچوبی فرهنگی و هویت ساز نیز به کار گرفته شده است. استفاده از استعاره ها و رمزهای دینی در بیانیه های سیاسی، نشان از تلاش آگاهانه برای همسان سازی اهداف ملی با باورهای دیرینه دینی دارد. این امر موجب شده است که مفاهیم منجی باورانه، در فضایی نوین بازنویسی و تطبیق یابند تا بتوانند همسو با نیازهای سیاسی معاصر عمل کنند (صادقی، ۱۳۹۲، ص ۸۸).

بررسی مباحث نظری و تاریخی، به ویژه در میان آثار پژوهشگران معاصر، نشان می دهد که تفسیرهای منجی باورانه از یک سو، بیانگر امید و رؤیای بازگشت به اوج تاریخی بوده و از سوی دیگر، به عنوان ابزاری جهت تقویت مشروعیت و اتحاد سیاسی مورد بهره برداری قرار گرفته اند. در این میان، تغییرات در برداشت از مفاهیم دینی، با تغییرات اجتماعی و سیاسی همسو شده و موجبات ایجاد جریان های نوین ایدئولوژیک را فراهم آورده است (شریفی، ۱۳۸۹، ص ۹۵). استفاده از نمادها و رمزهایی که در متون مقدس به شدت بار معنوی دارند، به صهیونیسم این امکان را داده است که از پس زمینه های دینی به عنوان پوششی جهت توسعه طرح های استراتژیک و نظامی برآید

بررسی‌های تخصصی نشان گر فرآیند همگرایی میان مفاهیم دینی و اهداف سیاسی در ایدئولوژی صهیونیستی، و زمینه‌ساز ایجاد یک چارچوب ایدئولوژیک است که در آن باورهای دیرینه منجی باورانه به شکلی باز تعریف شده‌اند. این باز تعریف، به گونه‌ای انجام شده است که علاوه بر ارائه یک چشم‌انداز دینی برای آینده، توانسته است از پشتوانه فرهنگی و تاریخی قوم یهود بهره جویی نماید. به همین ترتیب، تأکید بر سرزمین مقدس و وعده‌های مرتبط با آن، به عنوان یکی از ارکان اصلی این چارچوب ایدئولوژیک مطرح است؛ امری که در متون و بیانیه‌های سیاسی معاصر به شدت دیده می‌شود. از طرفی با روشن‌سازی مسیر تحول و تطور تاریخی منجی‌باوری در متون مقدس یهودی و پیوند آن با ایدئولوژی صهیونیستی می‌توان دریافت که چگونه تغییرات در برداشت از مفاهیم دینی، در پاسخ به تحولات اجتماعی و سیاسی، موجب ایجاد یک چارچوب ایدئولوژیک جدید و همگام با نیازهای عصر حاضر شده است. تحلیل‌های ارائه شده، هرچند از منظر تاریخی و دینی بسیار دقیق هستند، اما به نظر می‌رسد با توجه به تحولات اخیر و جنگ‌های تحمیلی اسرائیل علیه فلسطین و محورهای مقاومت، پژوهش‌های تخصصی بیشتری لازم است تا ابعاد گسترده این پدیده به‌طور کامل مورد بررسی قرار گیرند.

۴. بازتاب منجی‌باوری در سیاست‌های منطقه‌ای و تصمیمات امنیتی و نظامی

اسرائیل

در عرصه تحلیل سیاست‌های منطقه‌ای اسرائیل، باورهای آخرالزمانی به‌عنوان یک منبع الهام‌بخش برای تدوین استراتژی‌های کلان و جزئی مطرح می‌شوند. و این ایده‌ها به شکل عمیقی در ساختارهای تفسیری و ایدئولوژیک کشور تأثیرگذارند و زمینه‌ساز تبیین رویکردهای سیاسی منحصر به فردی گردیده‌اند.

در این میان، باورهای منجی‌باورانه با تکیه بر مفاهیم رمزآلود و امیدبخش مرتبط با ظهور نجات‌دهنده، مورد استفاده قرار گرفته و به تبیین سیاست‌های منطقه‌ای کمک نموده‌اند؛ به‌طوری‌که این ایدئولوژی همزمان با نیازهای امنیتی و توسعه‌ای کشور، چارچوبی جهت تبیین و توجیه اقدامات گسترده ارائه می‌دهد.

عقاید آخرالزمانی در عرصه توسعه شهری و شهرک سازی در قالب سیاست‌های امنیتی و نظامی نیز تجلی یافته‌اند. این در حالی است که باورهای منجی‌باورانه، در تبیین و اجرای تصمیمات استراتژیک امنیتی به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم تأثیرگذار عمل می‌کنند. این رویکرد در کنار جنبه‌های نمادین و معنوی، باعث شده تا سیاست‌گذاران نظامی اسرائیل با تکیه بر این باورها، به تنظیم راهبردهای دفاعی و حمله‌ای بپردازند؛ فرآیندی که مستلزم بازخوانی عمیق اسناد و متون دینی و تطبیق آن‌ها با نیازهای امنیتی معاصر است.

تحلیل‌های نظامی نشان می‌دهد که استفاده از استعاره‌ها و مفاهیم مرتبط با آخرالزمان، به عنوان ابزاری جهت تعیین اولویت‌های دفاعی و نظامی، همواره در هسته تصمیم‌گیری‌های امنیتی جایگاه ویژه‌ای داشته است. در این میان، رویکردهای دینی و فلسفی منجی‌باورانه، زمینه‌ساز تنظیم استراتژی‌هایی می‌شوند که نه تنها بر حفظ منافع ملی بلکه بر ایجاد مشروعیت دینی برای اقدامات نظامی تأکید دارند (پاشایی، ۱۳۹۰، ص ۱۰۵). پژوهش‌های اخیر در سطح دانشگاهی و نظامی، این ارتباط را به عنوان عاملی کلیدی برای تبیین استراتژی‌های منطقه‌ای و بین‌المللی برجسته کرده‌اند. به کارگیری مفاهیم آخرالزمانی در برنامه‌ریزی‌های نظامی، موجب ایجاد یک چارچوب فکری جدید شده که در آن ملاحظات دینی و نظامی به‌طور هم‌زمان مد نظر قرار می‌گیرند. این چارچوب، که ناشی از بازخوانی منابع باطنی و روایات دینی است، در تدوین سیاست‌های امنیتی و نظامی، زمینه‌ساز هماهنگی میان اهداف استراتژیک و ارزش‌های فرهنگی و معنوی می‌شود. تحلیل‌های انجام‌شده در این حوزه نشان می‌دهد که این هم‌افزایی، موجب افزایش انسجام و کارایی استراتژی‌های نظامی در مواجهه با تهدیدات منطقه‌ای گردیده است؛ امری که به عنوان یکی از عوامل کلیدی در تبیین سیاست‌های دفاعی کشور شناخته می‌شود.

۵. چرایی موضع‌گیری صهیونیسم علیه ایران و ارتباط آن با فلسطین

صهیونیسم معتقد است باید برای تشکیل دولت یهودی هر آنچه که به عنوان محور شرارت تلقی شود، نابود گردد از نظر آنها این شرتنها از طریق جنگ بزرگ که «آرماگدون» نام دارد نابود خواهد شد. طبق این دیدگاه آنان در آرماگدون تمام کسانی که به نوعی با موجودیت یهود در فلسطین مخالفند باید نابود شوند حتی آنها در این مسیر، پروتستان‌های اوانجلیست را هم با خود همراه کرده اند و به آنها

ابرازداشته اند که اسرائیل مقدمه ای برای آرمان مسیحیان است (گودرزی و همکاران ۱۴۰۱ ص ۱۳۰-۱۳۲).

با تحلیل مطلب فوق به این نتیجه دست یافتیم که صهیونیست ها با این طرزتفکرتنها ایران را محور شرارت ها می دانند که در مقابل اراده خداوند ایستاده است و نمی خواهد اسرائیل و یهودیت در فلسطین وجود داشته باشند حتی براساس پیشگویی های کتاب اشعیای نبی درمورد بازگشت مردم پراکنده به سرزمین فلسطین اشاره به جبهه «خیر» و «نور» شده است که صهیونیست ها از آن به عنوان دوگانه خیر و شر یاد می کنند. آنان در این دوگانه انگاری اسرائیل را به چشم خیر می بینند چرا که آنها پادشاهی اسرائیل را بازسازی خواهند کرد و به ایران به چشم شرمی نگرند. از نظر آنان ایران می خواهد، ترور و خشونت را در سراسر خاورمیانه گسترش دهد.

این نگاه دوگانه خیر و شر یهود صهیونیسم ناشی از نگاه منجی باوری است و طبیعی است که ایران را در عصر موعود در مقابل خود می بیند و طبق دیدگاه سلطه طلبی آنها می بایست هیچ قدرتی در برابر آنها که خود را خیر معرفی می کنند، نباید وجود داشته باشد. از نظر آنان هنگامی که حکومت جهانی آغاز می شود همه ادیان به جز دین یهود باید از بین بروند و فقط قوم یهود که قوم برگزیده است و با وجود خدا گره خورده است باقی می ماند و با وجود اینکه این قوم در سراسر جهان پراکنده اند و این پراکندگی از دیدگاه دیگران نوعی ضعف به شمار می رود اما از دیدگاه یهود نوعی قدرت است چرا که اکنون آنان خود را در آستانه فرمانروایی بر سراسر جهان می بیند. آنان حتی در مورد سیمای ظاهری حکومت جهانی نیز قائلند، زمانی که فرمانروا بیاید تمام قدرتش را در جهت رفاه و آسایش ملت یهود به کار خواهد گرفت و به این پراکندگی پایان خواهد داد (پروتکل های دانشوران صهیون).

این گونه آنها سعی دارند تا با سیاست های خارجی خصمانه و با تلاشی مذبوحانه نیروهای مقابل ماشیح را کنار بزنند و خود زمینه سازان ظهور منجی موعود در سرزمین فلسطین شوند. باید باور داشت که اسرائیل به ایران نگاه موعودی دارد و گمان می کند که توسط ایران به طور کامل نابود خواهد شد و همین نگاه موعودی و منجی طلبی باعث ایجاد سیاست ها و برنامه ریزی هایی شده است که به عنوان تفکر ایدئولوژیک و آرمان گرایی صهیونیسم قابل بازخوانی و اجراست.

صهیونیست ها حتی برنامه هسته ای ایران را در یک چارچوب آخرالزمانی درک می کنند که ایران پیوسته در حال تعقیب برنامه هسته ای است. آنها برای نابودی ایران یک مبنای قدسی منبعث

از کتب یهود دارند برای نمونه نام ایران ۲۹ بار در کتب مقدس یهودیان آمده است (گودرزی و همکاران، ۱۴۰۱، صص ۱۳۲-۱۳۳) که براساس آموزه های موعودی و منجی طلبانه خود وعده فتح سرزمین قدس را به فلسطینیان می دهند بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، اسرائیل متوجه منابع مقدس خود شد و بیش از پیش نسبت به ایران حساس گشت. یهودیت صهیونیست معتقد است، ماشیح با نابودی ایران و سایر دشمنان قوم یهود قدرت خود را به عنوان منجی موعود به اثبات می رساند و سپس به مدت هزار سال پادشاهی در زمین تأسیس می کند و پس از رستگاری اسرائیل، کل جهان به رستگاری می رسند. درواقع صهیونیست ها با اعمال سیاست های خصمانه علیه ایران به دنبال زمینه سازی پیروزی ماشیح بر قوم ساکن در پرشیا یعنی ایران هستند.

بنابراین با نگاه انتقادی می توان گفت که سیاست های خارجی اسرائیل درقبال ایران به طور حداکثری متأثر از وجه عمل گرایانه الهیات سیاسی یهود خصوصا در مسئله باور به یک منجی موعود آخرالزمانی بوده و دلیل اعمال سیاست های خصمانه اسرائیل علیه ایران تأثیرپذیری از آموزه های موعودی قوم یهود است که در حال حاضر یهود صهیونیسم، آن را روز به روز تقویت می کند. اسرائیل در تلاش است تا با نابودی ایران به نگاه منجی باورانه ای که در کتاب مقدسشان آمده است جامه عمل بپوشاند درحالی که هدفشان فقط تسخیر جهان با قتل و خشونت است.

۶. جایگاه فلسطین در تفکر آخرالزمانی و نقش ایران در متون روایی اسلامی

تحلیل های تخصصی در حوزه تفسیرهای آخرالزمانی در متون دینی اسلامی چه تشیع و چه تسنن فلسطین را به عنوان عنصری حیاتی در روایات آینده نگرانه معرفی می کنند. در این تفاسیر، فلسطین نه تنها به عنوان یک قلمرو جغرافیایی بلکه به عنوان نمادی از عدالت الهی و تحقق وعده های الهی تلقی می شود و بر نقش ایرانیان به عنوان حامی برای ظهور منجی تأکید شده است. درواقع آرمان آزادی فلسطین زمینه ساز ظهور است که در روایات شیعه و اهل سنت ذکر شده است روایاتی که در رابطه با منجی موعود حضرت امام عصر (عج) وجود دارد بسیار زیاد است که در این مقال نمی گنجد لذا صرفا به برخی روایاتی که به قیام منجی موعود و نقش ایرانیان در آخرالزمان اشاره دارد پرداخته می شود:

الف) روایات شیعی:

۱- هنگامی که رسول خدا درباره قومی که در آخرالزمان به یاری منجی موعود می‌آیند سوال شد حضرت دست مبارک خود را بر شانه سلمان زد و فرمود: این مرد و قومش یاریگران منجی موعود هستند (طبرسی، ۱۳۷۲، ج ۳، ص ۲۰۸).

لازم به ذکر است که روایت فوق در تفاسیر مختلف ذیل آیات شریفه^{۱۶} ای چون مائده / ۵۴، (طباطبایی، ۱۳۷۴، ج ۵، ص ۶۰۱) و محمد / ۳۸ نیز آمده است. (همو، ج ۵، ص ۱۶۸)

۲- امام محمدباقر (ع) فرمود: کسانی که با بنی اسرائیل می‌جنگند اهل قم هستند (مجلسی، ۱۴۰۴، ج ۹، ص ۲۱۶). این روایت به نقش فرماندهی ایرانیان در آخرالزمان در نبرد حق علیه باطل اشاره دارد.

۳- پیامبر اکرم (ص) فرمود: وقتی دیدید از مشرق بیرق‌های سیاه نمایان شد فارس را اکرام کنید زیرا که دولت ما در میان دولت آنهاست (ابن طاووس، ۱۳۹۸، ص ۵۴).

۴- امام صادق (ع) فرمود: کسانی هستند که خداوند قبل از ظهور قائم آنها را برمی‌انگیزد و آنان دشمن^{۱۷} اند با دشمنان محمد و آل محمد (مجلسی، ۱۴۰۴، ج ۲، ص ۳۰۷). این روایت نیز به نقش فرماندهی ایرانیان در تحولات منطقه و نبرد سخت با یهودیان صهیونیست اشاره دارد و بسیاری از مفسرین روایت فوق را ذیل آیاتی از سوره اسراء ذکر کرده‌اند.

(ب) روایات اهل سنت:

در منابع اهل سنت به کثرت از قول پیامبر (ص) مضمون احادیث شیعی تکرار شده است گویی اینکه برای نصرت و یاری انقلاب زمینه ساز ظهور اهل سنت مخالفتی با قیام شیعیان ندارند و همراه آنان برای آزادی فلسطین و ظهور منجی موعود در سرزمین مقدس نقش آفرینی می‌کنند.

۱- در سنن ابن ماجه از رسول خدا (ص) چنین نقل شده است که ایشان فرمودند: «خروج می‌کنند مردمی از مشرق زمین و زمینه حکومت مهدی (عج) را فراهم می‌کنند (ابن ماجه، بی تا، ص ۵۸۶).

۲- در روایات متعددی از فلسطین به عنوان سرزمین موعود و مقدس یاد شده است. سرزمین طور سینین، جای که موسی نبوتش را اظهار کرد. سرزمینی که بیت الانبیاء و معدن وحی و محل ولادت اکثر انبیاست. (ابن قیم جوزی، ۱۴۱۵، ص ۸۸-۶۸).

۳-روایت خروج قومی با پرچم‌های سیاه از خراسان نیز در روایات اهل سنت پرتکرار است. (ترمذی، ۱۴۰۳، ج ۳، ص ۳۶۲، ابن حنبل، ۱۴۱۹، ج ۲، ص ۳۶۵).

همچنین احادیث مربوط به منجی موعود در دیگر کتب اهل سنت نیز وارد شده است: صحیح بخاری، ۱۴۰۱، ج ۴، ص ۱۴۳، سنن ابن داوود، ۱۴۱۹، ج ۴، ص ۸۹، سنن ترمذی، ج ۲، ص ۲۷۰، تفسیر القرآن المعظم ابن کثیر، ۱۴۱۲، ج ۲، ص ۶۱۵)

در روایتی از امام باقر (ع) نقل شده است که ایشان فرمود: «گویا می بینم گروهی از مشرق زمین خروج می نمایند و طالب حق اند اما آنها اجابت نمی کنند. مجدداً برخاسته هایشان تأکید دارند اما مخالفان نمی پذیرند وقتی چنین وضعی رامشاهده می کنند شمشیرها رابه دوش کشیده و در مقابل دشمن می ایستند که پاسخ نمی گیرند این بار خودشان نمی پذیرند تا اینکه همگی قیام می کنند و درفش هدایت را جز به دست توانای صاحبشان به کس دیگری نمی سپرند. کشته های آنان شهید محسوب می شوند اگر من آن زمان رادرک می کردم خویشتن را برای صاحب این امرنگه می داشتم» (نعمانی، ۱۳۹۷، ص ۲۷۳، ابن حنبل، ۱۴۱۹، ج ۱، ص ۱۰۰).

در باز خوانی این روایات و ارتباط آن با حوادثی که اکنون در جهان در حال رخ دادن است نکاتی وجود دارد که قابل تأمل است:

در ابتدا تشکیل حکومت اسلامی و انقلاب اسلامی است که زمینه را برای حکومت جهانی امام عصر (عج) فراهم می کند. در مرحله بعد ایرانیان حق خویش را طلب می کنند؛ اما دشمن حق ایرانیان را به رسمیت نمی شناسد. در مرحله سوم وقتی ایرانیان ممانعت دشمنان در استیفا و طلب حق خویش را درک می کنند، این حق را از راه قدرت نظامی طلب خواهند کرد و دشمن را مجبور به قبول آن خواهند کرد؛ لکن ایرانیان به دلیل تغییر معادلات جهانی از پذیرش حق خویش علی رغم اصرار بر اخذ حق خود در دو مرحله قبلی، سرباز خواهند زد و در مقابل آن جنگ نهایی و سرنوشت ساز که در فلسطین و در آستانه ظهور خواهد بود، را آغاز می کنند؛ حال سوال اینجاست که دشمنان جبهه حق که مقابل قوم مشرق زمین که خواستار حق خویش هستند چه کسانی می باشند؟

پاسخ به این سوال را می توان در خوانش جدیدی از روایت مذکور با توجه به حوادث اخیر می توان ارائه کرد، یافت:

با توجه به قدرت و پیشرفت روز افزون ایران با وجود تحریم از سوی دولت های استکبار، ایران اسلامی توانسته است در حوزه های مختلف نظیر نظامی، پزشکی، انرژی صلح آمیز هسته ای، نانو فناوری و سایر حوزه های دیگر، توان داخلی خود را با اتکا به نیروی انسانی متعهد به نظام و انقلاب اسلامی و استفاده از ظرفیت های داخلی مانند نفت و گاز و سایر منابع انرژی، به حد قابل توجهی افزایش دهد و در سطح خاورمیانه حائز رتبه نخست گردد. بدین ترتیب دولت های استکبار و سلطه طلب چشم طمع به ایران دوخته و خواستار تحت سلطه قرار دادن آن هستند. آنان برای این کار به بهانه رفع تحریم، در چند مرحله از راه مذاکره وارد شدند و در مذاکره شروطی گذاشتند که ایران باید به آن پایبند باشد. شروطی مانند توقف غنی سازی اورانیوم، بازرسی مداوم سازمان کل انرژی اتمی از سایت های هسته ای ایران، در اختیار قرار دادن اسامی دانشمندان هسته ای، عدم ساخت و به کارگیری سلاح های نظامی و سایر محدودیت های دیگر.

ابتدا ایران با شروطی مانند کاهش غنی سازی اورانیوم و بازرسی از سایت های هسته ای ایران موافقت کرد، اما با وجود پایبندی ایران به شروط مذاکره، دولت آمریکا نه تنها تحریم ها را برداشت بلکه تحریم های بیشتری علیه ایران اعمال کرد چرا که هدف آن ها فقط تسلیم بی قید و شرط ایران بود. اما ایران با وجود اینکه خواستار صلح و رفع تحریم ها بود نمی توانست خود را کشوری ببیند که تحت سیطره دولت مستکبری چون آمریکا باشد. از طرفی نمی توانست چشم خویش را به روی زحمات دانشمندان و نخبگان کشور که سرمایه ی اصلی هر کشور هستند ببندد. بنابراین ایران بر حق خود برای داشتن انرژی هسته ای و افزایش توان نظامی و دفاعی که آن را حق مسلم خود می دید پا فشاری کرد. آنان که دیدند ایران در مذاکره از حقوق خویش نمی گذرد، آن را وارد مرحله ی جدیدی از یک معادله سیاسی کردند و آن جنگ تحمیلی از سوی اسرائیل با همکاری آمریکا علیه ایران اسلامی در ۱۴۰۴/۰۳/۲۳ بود. در این جنگ، اسرائیل برخی از سران، فرماندهان، دانشمندان هسته ای و مردم عادی را با حملات موشکی و پهپادی به شهادت رساند. ایران که انتقام را حق خود می دید، با حملات موشکی خود برخی مراکز وزیر ساخت های استراتژیکی اسرائیل را هدف قرار داد که طبق فرمایش رهبری، اسرائیل تقریباً له شد و از پا در آمد. در حال حاضر اوضاع قابل پیش بینی نیست اما آن چیزی که مهم است این است که طبق روایات، ایرانیان سرانجام پرچم انقلاب مشرق زمین را که به پرچم هدایت توصیف شده است به امام عصر (عج) اعطا خواهند نمود. بنابراین دشمن

اصلی اسلام، یهودیان صهیونیست و حامیان غربی شان هستند که در جبهه استکبار و در مقابل انقلاب مشرق قرار می گیرند که از اعطای حق ایرانیان ممانعت می کنند در حالی که ایران هیچ گاه از حق خود کوتاه نخواهد آمد.

۷. نقدی بر اندیشه منجی باورانه ی صهیونیست ها از سوی یهودیان

با وجود این که قول به منجی موعود در کتب مقدس یهودیان آمده است اما این اندیشه در، تفکر صهیونیسم بر خلاف دین یهود و سوء استفاده از متون دینی برای دست یابی به اهداف سیاسی است چرا که سرزمین مقدس یا موعود آنچنان اهمیتی برای اسرائیل دارد که آنها حتی بخشی از نمازنامه ی خود را با گرایش بازگشت به سرزمین مستقل ملی متناسب با تیره روزی هایشان خواندند به گونه ای که حتی تنها عناصر مهم عصر مسیحایی مانند شناخت جهانیان از خدای بنی اسرائیل، نوسازی اورشلیم، تجدید آیین قربانی، برخاستن مردگان و گردهم آمدن همه بنی اسرائیل در سرزمین موعود، در آن نمازنامه ها مورد تاکید قرار گرفته است (اردستانی، ۱۳۸۴، صص ۱۷۴-۱۷۵) حتی صهیونیسم که از واژه صهیون گرفته شده است، نام کوهی است در جنوب غربی بیت المقدس که در کتاب مقدس به عنوان شهر داوود از آن نام برده شده است. لفظ صهیون که به اورشلیم و سرزمین موعود هم اطلاق می گردد، همواره مظهر آرزوهای مقدس و روحانی قوم یهود بوده است (نجفی، ۱۳۸۹، ص ۱۳۵).

بسیاری از علمای دین یهود، در مقابل اندیشه های سلطه جویانه صهیونیست ها، با سوء استفاده از باورهای دین یهود موضع گرفته و این گونه اندیشه و باورها را نقد کرده اند. خاخام یسرائیل دیوید سخن گوی اتحادیه بین المللی یهودیان ضد صهیونیسم با تاکید بر اینکه صهیونیسم در مقابل دین یهود است، افزود: صهیونیسم عهد خداوند را به نام ملی گرایی به نام دین تغییر دادند. او بیان داشت صهیونیسم دین یهود را تهی کرد و ظاهری تحریف شده به نام صهیونیسم را ایجاد کرد وی با بیان اینکه تشکیل حکومت اسرائیل ۱۳۰ سال قبل طراحی شد و در حالی که دین یهود قدمت سه هزاره ساله دارد بازگشت یهود به فلسطین پیمان شکنی است.

یسرائیل دیوید با اشاره به اینکه صهیونیسم حاکمیت و قدرت خداوند را نفی می کند خاطر نشان کرد طبق آموزه های یهود از سه هزار سال قبل خداوند به ما دستور داده است به سرزمین فلسطین برویم و بعد از هزار سال معبد سلیمان تخریب شد باید آنجا را ترک کنیم وی با اشاره به سه عهده که خداوند از یهود گرفته است اولاً یهود هرگز به عنوان مجموعه و ملت نباید به فلسطین باز گردد

ثانیا بر علیه هیچ ملتی طغیان نکند یهودیان به عنوان شهروندان وفادار در هر جامعه حضور داشته باشند عهد سوم هر نوع تلاش برای پایان دادن برای تبعید ممنوع می باشد.

وی با اشاره به کتابی که منصوب به حضرت سلیمان است گفت در آن کتاب پیش بینی شده است که معبد تخریب خواهد شد و هیچکس حق ندارد به آنجا برگردد این عهد خداوند است بازگشت به فلسطین نوعی عهد شکنی محسوب می شود مجازات خداوند را در پی دارد (۱۳۹۸) طبق اعتقاد سنتی یهودیان، ظهور منجی باید براساس اراده الهی صورت گیرد و هرگونه دخالت و تعجیل در امر خدا برای ظهور منجی گناه محسوب می شود؛ به همین دلیل آنان براین باور بودند که پایان دادن به این آوارگی دخالت در اراده الهی است که این مسئله در کتاب زبور آل داوود درمزمور ۳۷ این چنین آمده است: «نزد خداوند ساکت شو و منتظر او باش. در آن روز شریان منقطع می شوند اما متوکلان به خداوند و متواضعان به او، وارث زمین خواهند شد و از کثرت سلامتی متلذذ خواهند شد».

تحلیل تاریخی از باورهای دینی نشان می دهد که اندیشه های آخر زمانی در متون قدیمی و معاصر، همچون یادآوری وعده های الهی برای احیای سرزمین مقدس، زمینه ساز پروژه های سیاسی شده اند که این پروژه ها، از نمادهای مذهبی و دلالت های ریشه ای، جهت تبیین سیاست های منطقه ای کمک کرده اند.

ما با بازخوانی و تحلیل منابع دینی یودیان به این نتیجه می رسیم که صهیونیست ها برای استمرار و دوام سیاسی خود، مبنای دینی باور به منجی را نادیده گرفته اند. آن ها به شدت سعی کرده اند تا بتوانند این اندیشه دینی کهن را به اهداف سیاسی گره بزنند اما تنها اتفاقی که جهان شاهد آن است، بروز تنش های منطقه ای است که اسرائیل با همکاری دولت آمریکا در منطقه به بار آورده است.

۸. حمایت ایران از محور مقاومت و نقش ایران در تحولات آینده منازعه فلسطین و

اسرائیل

بعد از انقلاب اسلامی در ایران اتفاقات مهمی در مناطق و کشورهای اسلامی رخ داد از جمله اینکه نهضت فلسطین به یک نهضت اسلامی تبدیل شد و مقاومت اسلامی و انتفاضه و جنبش حماس به وجود آمد. از همان ابتدای انقلاب اسلامی، امام خمینی (ره) نظریه آزاد سازی قدس را به جهان اعلان کرد و همه آزادگان عالم را به حمایت از ایشان فراخواند. بعد از امام خمینی، رهبر معظم انقلاب اسلامی هم نظریه مقاومت یک نظریه اصیل و درست خواند که هم در مقام نظر و هم در مقام عمل و

از لحاظ نظری و عملی باید ترویج شود و این نظریه را باید در مقابل دشمن قوی پنجه تبلیغ کرد و ترویج داد.

ایران هم به عنوان یک کشور با ثبات، با اتخاذ سیاست‌های استراتژیک منعطف و به کارگیری رویکردهای نوین در عرصه دیپلماتیک، می‌تواند به عنوان عامل تنظیم‌کننده در میان بازیگران منطقه‌ای ظاهر شود. این رویکردها، با استفاده از ابزارهای نرم‌فشار و مشارکت در سازمان‌های بین‌المللی، زمینه‌های همگرا ساختن اهداف مقاومت با ارزش‌های جهانی را فراهم آورده و نقش ایران را در تحولات آتی منطقه برجسته می‌سازد. در این راستا، تحلیل‌های میان‌رشته‌ای نیز نشان می‌دهد که همگرایی دیدگاه‌های فرهنگی و دینی، زمینه‌ساز تدوین سیاست‌هایی خواهد بود که به‌طور همزمان منافع ملی و منطقه‌ای را تامین کند (محمودی، ۱۳۹۰، ص ۸۹).

ازطرفی استفاده از شبکه‌های ارتباطی و فرهنگی در حمایت از مقاومت، علاوه بر بکارگیری ابزارهای تبلیغاتی مدرن، زمینه‌های ارتقای آگاهی عمومی در باره پیامدهای این طرح‌ها را در سطح منطقه‌ای تقویت کرده است. این رویکرد مقاومتی، از طریق بهره‌گیری از منابع دینی و تاریخی، به‌عنوان یک الگوی نوین در مقابله با ایدئولوژی منجی‌باورانه صهیونیستی عمل می‌کند. مقاومت ایران با حمایت از محور مقاومت در فلسطین به خصوص جنبش حماس در تلاش است با راهبردهایی مناسب و با بهره‌گیری از منابع دینی و بازخوانی انتقادی از تاریخ، موجبات تقویت هویت و همبستگی در برابر نفوذ ایدئولوژیک صهیونیستی را فراهم آورد.

تا کنون محور مقاومت ایران نه تنها در قالب اقدامات نظامی بلکه در بطن فعالیت‌های فرهنگی و رسانه‌ای نیز به گونه‌ای سازماندهی شده عمل کرده است. تدوین برنامه‌های بلندمدت و اجرای طرح‌های همگرایی فرهنگی، از سوی ایران باعث شده تا محور مقاومت به عنوان یک عامل کلیدی منطقه‌ای در مقابله با ایدئولوژی منجی‌باورانه صهیونیستی شناخته شود و از توانمندی‌های استراتژیک منطقه‌ای بهره‌مند گردد. اقدامات مقاومت در سطح منطقه‌ای، به‌ویژه در میان جوامع مذهبی نشان از تلاش مستمر برای بازخوانی متون مقدس و تنظیم استراتژی‌های دفاع فرهنگی دارد. این رویکرد، با استفاده از نمادها و استعاره‌های تاریخی، به منظور بازگرداندن ارزش‌های اصیل و جلوگیری از همسان‌سازی معانی مقدس با اهداف سیاسی ظاهراً مدرن، بکار گرفته شده است.

بنابراین نقش این حمایت ها از مردم فلسطین بسیار اثر بخش بوده است به طوری که مبارزات فلسطینی ها در مقابل رژیم صهیونیستی بسیار کوبنده تر از قبل شده است چرا که صاحبان اصلی این سرزمین اکنون بیدار شده اند و برای حفظ وطن خویش از جانشان نیز می گذرند اسرائیل که جنگ با فلسطین را از هفت اکتبر سال ۲۰۲۴ میلادی شروع کرده است، به صورت وحشیانه ای این جنگ را تداوم بخشیده است. صهیونیست ها در این مدت سران جنبش حماس و فرماندهان آن ها مانند اسماعیل هنیه، یحیی سنوار، محمد ضیف و... حتی برخی از سران جبهه مقاومت در لبنان مانند سید حسن نصرالله، سید هاشم صفی الدین را به شهادت رساندند. آنان در این مدت زنان و کودکان و افراد بی گناه زیادی را به خاک و خون کشیده و اماکن غیرنظامی زیادی را در فلسطین نابود کرده اند.

نتیجه گیری

اعتقاد به ظهور ماشیح (مسیح موعود) در یهودیت، تأثیر عمیقی بر سیاست های اسرائیل داشته است. این باور، مشروعیت بخش به توسعه شهرک سازی ها در سرزمین های اشغالی است، زیرا این اقدامات به عنوان گامی در جهت تحقق وعده های الهی و بازگشت به سرزمین مقدس تلقی می شوند. صهیونیست ها با سوءاستاده از کارکرد دینی اندیشه منجی باوری در دین یهود، توانسته اند آن را در جهت اهداف توسعه طلبانه خویش به کار گیرند.

آموزه های منجی باورانه، مبنایی برای سیاست های فرهنگی و آموزشی صهیونیسم در فلسطین فراهم کرده اند. این سیاست ها با هدف تقویت هویت یهودی و آماده سازی جامعه برای ظهور ماشیح طراحی شده اند. سرزمین مقدس نیز به عنوان مرکز مذهبی و سیاسی، نقشی کلیدی در این پروژه دارد و کنترل کامل آن به عنوان پیش زمینه ای برای تحقق آرمان های منجی باورانه در نظر گرفته می شود.

در مقابل، اندیشه اسلامی نیز دارای مفاهیم منجی باورانه است که فلسطین در آن جایگاه ویژه ای دارد. مقاومت اسلامی در برابر ایدئولوژی منجی باورانه صهیونیسم، نه تنها به عنوان دفاع از سرزمین، بلکه به عنوان بخشی از اعتقادات دینی و انتظار برای تحقق وعده های الهی صورت می گیرد، ایران با اتخاذ سیاست های راهبردی، به مقابله با پروژه های صهیونیستی پرداخته و از محور مقاومت در برابر اقدامات صهیونیست ها حمایت کرده است. این اقدامات، بازتابی از نگرش ایدئولوژیک ایران نسبت به

مسئله فلسطین و مخالفت با منجی‌باوری صهیونیستی است، در این بین، حمایت‌های آمریکا و غرب از سیاست‌های اسرائیل در فلسطین نیز بسیار اثرگذار بوده است. چراکه، به تقویت موقعیت اسرائیل در جهت اهداف توسعه طلبانه و سلطه‌گری کمک کرده‌اند، با در نظر گرفتن آموزه‌های منجی‌باورانه، سناریوهای مختلفی برای آینده نزاع فلسطین و اسرائیل مطرح می‌شود. جایگاه ایران در این تحولات، با توجه به نقش فعال آن در حمایت از مقاومت و مخالفت با سیاست‌های صهیونیستی، حائز اهمیت است.

منابع

* قرآن کریم.

ابن کثیر، عماد الدین ابوالفداء اسماعیل بن عمر، (۱۴۱۲). تفسیر القرآن المعظم، جلد ۳، بیروت دارالمعرفه

ابن طاووس، سید رضی الدین علی بن موسی، (۱۳۹۸)، الملاحم والفتن فی ظهور الغایب المنتظر (عج)، قم، شریف رضی

ابن قیم جوزی، (۱۴۱۵)، هدایه الحیاری فی الرد علی اليهود والنصارى، بیروت، دارالکتب العلمیه
ابن ماجه، ابو عبدالله محمد بن یزید، بی تا، تحقیق محمد فواد عبدالباقی، بیروت، دارالاحیاء الکتب العربیه

ابوداود، سلیمان بن اشعث، (۱۴۱۹)، سنن، جلد ۴، مصر، دارالهجر
احمد بن حنبل، (۱۴۱۹)، مسند، محقق: سید ابوامعاطی النوری، جلد ۱ و جلد ۲، بیروت، عالم الکتب
اردستانی، عبدالرحیم، (۱۳۸۴)، بیهودیت، قم، آیت عشق
اکبری، سروش. (۱۳۹۱). نقش سرزمین مقدس در اندیشه منجی‌باورانه. قم: انتشارات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

بخاری، محمد بن اسماعیل، (۱۴۰۱)، صحیح، جلد ۴، بیروت، دارالفکر
پاشایی، سمیرا. (۱۳۹۰). تأثیر متافیزیکی منجی‌باوری در سیاست نظامی. قم: انتشارات زائر.

پروتکل‌های دانشوران صهیون (نسخه pdf)

ترمذی، محمد بن عیسی، (۱۴۰۳)، سنن، تحقیق: عبدالرحمن بن عثمان، جلد ۳، بیروت، دارالفکر

خاخام یسراییل دیوید، ۱۳۹۸/۰۲/۲۴ سخنگوی اتحادیه یهودیان ضد صهیونیست، کنفرانس بین المللی انتفاضه، خراسان رضوی

شریفی، کامران. (۱۳۸۹). تحلیل نوین منجی باوری و صهیونیسم. تهران: انتشارات اطلاعات.
صادقی، فرزانه. (۱۳۹۲). همگرایی دینی و سیاسی در ایدئولوژی صهیونیستی. اصفهان: نشر جهاد دانشگاهی.

طباطبایی، سیدمحمدحسین، (۱۳۷۴) ترجمه تفسیر المیزان، جلد ۵، دفتر انتشارات اسلامی، قم
طبرسی، فضل بن حسن، (۱۳۷۲)، تفسیر مجمع البیان، جلد ۳، ناصر خسرو، تهران
قزی، رضا، آقابابایی، صالح، قوامی، سیدمصمصام الدین، (۱۳۸۹)، قومیت گرایی یهود قبل از ظهور و ارائه راهکارهای مواجهه با آن، فصل نامه علمی پژوهشی مشرق موعود، دوره ۱۳- شماره ۵۱
صص ۱۰۷-۱۳۶

کتاب مقدس (نسخه pdf)

گرینسون، جولیوس، (۱۳۸۷)، انتظار مسیح در آیین یهود، ترجمه حسین توفیقی، قم، دانشگاه ادیان و مذاهب

گفتمان مهدویت، (۱۳۸۱)، گفتمان اول و دوم، قم، موسسه فرهنگی انتظارنور
گودرزی، مصطفی، منوری، سیدعلی، کریمی، غلامرضا، (۱۴۰۱)، نقش موعودگرایی یهود در سیاست خارجی خصمانه اسرائیل، فصل نامه علمی پژوهشی راهبردی سیاست، سال ۱۱- شماره ۴۲ (پیاپی ۷۲)- صص ۱۱۱-۱۴۵

مجلسی، محمدباقر، (۱۴۰۴)، بحار الانوار، جلد ۹ و جلد ۲، بیروت، موسسه الوفا
محمودی، ناصر. (۱۳۹۰). جایگاه استراتژیک ایران در تحولات منطقه ای. شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز.

موسوی، سیدحسین، دیند/ران و سکولارها در جامعه اسرائیل، تهران، مرکز پژوهش های علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه

نجفی، فیروز، (۱۳۸۹) بررسی تاریخ پیدایش رژیم صهیونیستی و تأثیر پذیری مبارزان فلسطینی از انقلاب اسلامی ایران، پژوهش نامه تاریخ، سال ۶- شماره ۲۱- صص ۱۳۲-۱۵۹
نصیری، مرتضی. (۱۳۹۱). بررسی تطبیقی منجی باوری در اسناد مقدس. تهران: انتشارات امیرکبیر.

نعمانی، محمدبن ابراهیم، (۱۳۹۷)/غیبه، محقق:علی اکبر غفاری، تهران، مکتبه الصدوق

References

- Maciejko Pawet (2017) Sabbatian Heresy Massachusets Brandeis University Press
- Morgenstem Arie.(2006).Hastening Redemption Messianism and the Resettlment of the Land of Israel USA Oxford University Press Inc
- Sepehr Robert. (2015, 1666). Redemption Throgh Sin USA Atlantean Gardens
- Webiovsky R. Z. (1983).Introduction to Messianism and Eschatology Zvi Baras Ed Jerusalem Hebrew